

Anita Jongman (links) en Agnes de Boer in de oude stal, waar het kuilgras hoog ligt opgestapeld. Beeld Reyer Boxem

Interview Duurzaamheid

De koeien van Edzemaheerd eten alleen nog gras, maar de beloning voor de bioboer blijft uit

Melkveehouders kunnen een hogere melkprijs krijgen als ze hun CO₂-uitstoot per liter melk naar beneden brengen. Maar die systematiek benadeelt juist biologische en natuurinclusieve boeren, vindt de Groningse boerin Anita Jongman.

Lukas van der Storm

redacteur landbouw en stikstof

29 november 2024, 20:44

In de stal van melkveehouder Agnes de Boer liggen de balen hooi metershoog opgestapeld. “We hebben er nog niet niet echt een goede opslagplek voor”, verontschuldigt ze zich. “Een hooisluur hadden we voorheen nooit nodig.” Gelukkig heeft de twee eeuwen oude stal in het Groningse Leens, waarin ook de jonge koeien staan, een hoog dak. En dus past het allemaal net. De stapels aan voer tekenen voor een deel de tijd van het jaar. De voervoorraad is nu, aan het begin van de winter, op zijn grootst. Toch ligt er een stuk meer wintervoer dan een jaar of tien geleden.

Advertentie

Blijf op de hoogte

Krijg een melding bij belangrijke artikelen over Duurzaamheid & Economie.

Gras van eigen bodem is het enige dat de koeien van De Boer nog eten. Krachtvoer uit het buitenland? Dat komt er hier in Leens niet meer in. Het dieet bevat sowieso geen granen meer. Louter gras van eigen grond. Aangevuld met kruiden, en met Keltisch zeezout als bron van mineralen.

De Boer wijst naar de groep pinken die het stalbezoek rustig staat te bestuderen. “Dit is de eerste generatie die we grootbrengen met uitsluitend gras en moedermelk.” Een aanpak die nogal wat scepsis oproept. Bij collega’s, bij de voerleverancier. “De consensus is dat kalfjes krachtvoer nodig hebben. Maar wij proberen daar iets anders, simpeler eigenlijk, naar te kijken. Een koe is geen graaneter, maar een graseter. Waarom zou een kalf dan niet met gras en melk kunnen opgroeien?”

Minder met de trekker

Het grasdieet van de koeien zorgt voor een lagere uitstoot van broeikasgassen per koe, maar ook voor minder melkopbrengst. Een bewuste keuze: Agnes de Boer en haar vriend Klaas Jan Mulder

proberen de emissie van hun boerderij Edzemaheerd op allerlei manieren terug te brengen. Zo ligt het gras in grote blokken voor het voerhek. “We leggen het één keer per week klaar en schuiven het handmatig aan. Zo proberen we het aantal bewegingen met de trekker te beperken.”

De boerderij is al jaren biologisch, een stap die De Boers moeder Anita Jongman zo’n vijftien jaar geleden zette. Het bedrijf levert melk aan de kleine fabriek Henri Willig en maakt zijn eigen kazen. Zelf alle melk verzuivelen staat op de verlanglijst voor later. “Maar dat kost veel tijd naast een gezin met jonge kinderen. Dan zouden we iemand in dienst moeten nemen”, vertelt De Boer.

‘Het probleem is dat de uitstoot per geproduceerde liter melk wordt berekend. Dat pakt voor een grote groep boeren erg ongelukkig uit. Het zou ons meer recht doen als er naar de uitstoot per hectare grond wordt gekeken.’

Anita Jongman

Met een kudde van zeventig koeien, die bovendien dus minder melk produceren dan koeien die wél krachtvoer krijgen, is zuinig boeren cruciaal. “We hebben minder kosten: we hoeven geen krachtvoer en kunstmest aan te kopen en geen mest af te voeren. En ook de dierenarts komt maar weinig: onze koeien hebben eigenlijk nooit meer klauwproblemen of uierontstekingen.” Daarnaast is de biologische melkprijs hoger, al weegt het verschil niet op tegen de lagere melkopbrengst.

Advertentie

En dan is er nog de KringloopWijzer: een vanuit de zuivelsector verplichte registratie die onder meer de uitstoot van broeikasgassen van melkveehouders in kaart brengt. Daarbij geldt: hoe minder

broeikasgassen, hoe hoger de melkprijs. Daar moet een bedrijf als Edzemaheerd baat bij hebben. Toch?

Petitie over beloning

Nou, dat valt in de praktijk nogal tegen. “De KringloopWijzer is zo opgezet dat juist biologische en natuurinclusieve boeren er niet mee uit de voeten kunnen”, vindt Jongman. Ze is een petitie gestart om de systematiek te veranderen. “Het probleem is dat de uitstoot per geproduceerde liter melk wordt berekend. Dat pakt voor een grote groep boeren erg ongelukkig uit. Het zou ons meer recht doen als er naar de uitstoot per hectare grond wordt gekeken.”

De kwestie die Jongman opwerpt, raakt aan de bredere discussie over wat nou eigenlijk duurzaam is. Uit diverse internationale onderzoeken blijkt dat hoogproductieve koeien per saldo voor minder uitstoot zorgen. Een koe op een topsportdieet die veel melk levert, stoot als individu weliswaar meer uit dan de zuinige koeien van Jongman en De Boer. Maar omdat er misschien wel twee biologische koeien nodig zijn voor dezelfde hoeveelheid melk, ligt de uitstoot per liter melk toch hoger bij Edzemaheerd.

Advertentie

Maar die medaille heeft ook een andere kant: voor stikstof gaat het tegenovergestelde verhaal op. Het krachtvoer dat nodig is voor intensieve productie, zorgt in Nederland voor een lokaal overschot aan meststoffen. Minder productieve koeien en een lagere veebezetting per hectare zijn vanuit dat perspectief juist logische oplossingen.

Beeld reyer boxem

Nederland versus de wereld

Anders gezegd: redeneer je vanuit de internationale behoefte aan zuivel? Dan is het logisch om in Nederland intensief te produceren. Dankzij de kennis en efficiëntie hier blijft de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen doorgaans lager dan als die productie uitwijkt naar het buitenland. Volgens die redenering is een zo laag mogelijke uitstoot per liter melk wenselijk. Dan is de milieudruk bij dezelfde hoeveelheid melk immers het laagst.

Maar kijk je naar lokale factoren – zoals de stikstofuitstoot en het mestoverschot – dan zorgen juist intensieve melkveebedrijven voor een hogere milieudruk. Als de uitstoot per hectare leidend wordt, komen de extensieve bedrijven gunstiger uit de berekening.

‘Als iedereen biologisch wordt, dan verliezen we onze meerwaarde en zijn we onze markt kwijt’

Anita Jongman

“Voor ons is het vervelend dat we inkomsten mislopen”, motiveert Jongman, “maar het stimuleert boeren ook niet om naar een extensievere bedrijfsvoering om te schakelen.” Vanuit stikstof en mest geredeneerd ligt het dan voor de hand om minder kunstmest en krachtvoer te gebruiken. En daarbij meer hectares aan grond te verwerven om alle mest op eigen grond kwijt te kunnen. “De winst die boeren daarmee boeken, leveren ze nu dus in. Want omdat ze minder liters melken, gaat de uitstoot per liter omhoog. Ook al stoten ze in totaal juist minder CO₂ uit.”

Tragisch ongeval

Jongman kent ook de intensieve kant van de sector van nabij. Samen met haar man Sjouke had ze jarenlang een gangbaar bedrijf. In 2004 – dochter Agnes was toen 11 jaar oud – sloeg het noodlot toe. Sjouke overleed toen een tractorband explodeerde terwijl hij die oppompte. Jongman besloot het bedrijf in zijn geest voort te zetten: aanvankelijk in een maatschap met de buurman, later op eigen titel.

In de maatschap molk ze ooit 170 niet-biologische koeien. “Dat ging jaren goed, maar rond 2009 kregen we steeds meer met gezondheidsproblemen te maken. Ik had er op een gegeven moment echt geen lol meer in. Toen zijn we op een heel andere manier over het bedrijf gaan nadenken. De keuze was eerst vooral een pragmatische: hoe krijgen we de koeien weer gezond? Het idealisme kwam later pas.”

Jongman heeft dan ook begrip voor het feit dat niet elke melkveehouder zo boert als zij. “Als iedereen biologisch wordt, dan verliezen we onze meerwaarde en zijn we onze markt kwijt. Tegelijkertijd moet het percentage biologische boeren in Nederland wel flink omhoog. Dan is het frustrerend dat we door de manier waarop de KringloopWijzer werkt juist op achterstand komen te staan.”

‘Een stuurgroep klinkt alsof wij enorm aan het sturen zijn. Maar het zijn uiteindelijk keuzes van de politiek en de markt die bepalen welke cijfers van belang zijn.’

Jos Verstaten

voorzitter van de stuurgroep

Boerderij Edzemaheerd wordt steeds meer de plek van Agnes, Klaas-Jan en hun twee kinderen. Moeder Anita is een kleine tien jaar geleden ‘op zichzelf gaan wonen’, ruim een kilometer verderop. Ze zit nog altijd in het bedrijf, maar heeft ook haar eigen adviesbureau De Groene Winkelkar. Daarmee probeert ze boer en consument met elkaar te verbinden. “Daar hoort bij dat mensen horen over hoe een systeem als de KringloopWijzer in de weg staat dat meer boeren omschakelen naar een biologische of natuurinclusieve bedrijfsvoering. Vandaar de petitie.”

Welke cijfers wegen mee?

De oproep is ruim 800 keer ondertekend. Die is vooral gericht aan ZuivelNL, de ketenorganisatie die verantwoordelijk is voor de systematiek achter de KringloopWijzer. “Het systeem zelf is niet meer dan een verzameling data”, benadrukt Jos Verstaten, voorzitter van de stuurgroep die zich over de verdere ontwikkeling van de KringloopWijzer buigt. “Een stuurgroep klinkt alsof wij enorm aan het sturen zijn. Maar het zijn uiteindelijk keuzes van de politiek en de markt die bepalen welke cijfers van belang zijn.”

Verstraten herkent het dilemma dat Jongman met haar petitie aankaart. “De markt is sterk gericht op het terugdringen van de hoeveelheid broeikasgassen.” Daarbij is de uitstoot per liter melk internationaal de meest logische en gehanteerde maatstaf. “Maar een lage CO₂-footprint staat soms op gespannen voet met andere doelen. Bij kippen zie je dat plofkippen per saldo de laagste uitstoot hebben. Maar willen we dat qua dierenwelzijn? En bij koeien kunnen doelen voor stikstof en biodiversiteit op gespannen voet staan met CO₂-doelstellingen.”

Verstraten vraagt zich wel af of het zinvol is om dan de uitstoot van broeikasgassen ineens anders te gaan berekenen. Het zou logischer zijn om tot een andere weging van indicatoren te komen, waarbij biodiversiteit en stikstofuitstoot ook meetellen. “Maar dat zijn keuzes die de politiek en de markt moeten maken.”

Ook Jongman zou het toejuichen als biodiversiteit en stikstof als een belangrijke maatstaf gaan gelden in de KringloopWijzer. “Maar het probleem is dat het jaren duurt om die indicatoren te ontwikkelen. Terwijl de hoeveelheid CO₂ per hectare zo te berekenen is. Zelfs al is dat niet ideaal: als je nú iets wil doen om extensief boeren te stimuleren, dan is dit de manier.”

Lees ook:

Minister Wiersma wil de boer aan het roer, maar maakt niet duidelijk hoe ze de uitstoot omlaag brengt

Boeren moeten niet langer bedolven worden onder een stortvloed aan regeltjes en voorschriften, vindt minister Wiersma. [Ze moeten zelf bepalen hoe ze aan doelen op het gebied van stikstof, waterkwaliteit of klimaat voldoen.](#) Gaat dat werken?

Met die grutto's in de wei geven de koeien van boer Bote minder melk

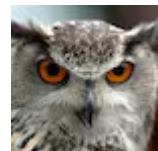
Bote de Boer en zijn gezin spelen de hoofdrol in de film *Vogels kun je niet melken*. Zijn land is een paradijs voor de grutto en de kievit. [Maar kan zoon Jan Jochum hier nog rendabel blijven boeren?](#)

Ook interessant voor u

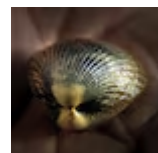
Op basis van bovenstaand artikel

Natuurdagboek

De oehoe, Europa's grootste uil, is aan een opmars bezig

Na tien jaar experimenteren is het gelukt: kokkels op het vasteland kweken

Fruittelers importeren gekweekte bestuivers, wetenschappers zijn bezorgd. 'Het zijn net plofhommels'

Poldercoalitie rondom stikstof valt uiteen: LTO vindt dat er te veel naar boeren wordt gekeken

Nieuwe cijfers over slechte waterkwaliteit zetten mestaanpak Wiersma verder onder druk

Advertentie

Wilt u iets delen met Trouw?

Tip hier onze journalisten _____

Algemeen

[Over ons](#)

[Opiniestuk insturen](#)

[Privacystatement](#)

[Abonnementsvoorwaarden](#)

[Gebruiksvoorwaarden](#)

[Cookiebeleid](#)

[Privacy-instellingen](#)

[Auteursrecht](#)

[Colofon](#)

Service

Klantenservice

Bezorgklacht indienen

Bezorging pauzeren

Bezorging wijzigen

(Bezorg)adres wijzigen

Adverteren

Losse verkoop

Meer Trouw

Abonneren

Nieuwsbrieven

Krant

Webwinkel

RSS-feeds

Facebook

Twitter

Android apps

iOS apps

Navigeer

Columnisten

Recensies

Archief

Op alle verhalen van Trouw rust uiteraard copyright.

Wil je tekst overnemen of een video(fragment), foto of illustratie gebruiken, mail dan naar copyright@trouw.nl.

© 2024 DPG Media B.V. - alle rechten voorbehouden